

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

จากอดีตจนถึงปัจจุบันการท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในแต่ละปีนับเป็นจำนวนมหาศาล หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เร่งดำเนินกิจกรรมทางการตลาดหลายรูปแบบเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศ และในส่วนของภาคเอกชนเองก็ได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว อาทิ โรงแรม ร้านค้า สนามกอล์ฟ ระบบการขนส่ง เป็นต้น รวมไปถึงการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดร่วมกับทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและบริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มากเกินไป โดยมุ่งเพียงมุ่งใจให้คนเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงความสามารถของธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่จะรองรับการพัฒนาได้อย่างจำกัด ตลอดจนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่ถูกต้อง หรือการที่นักท่องเที่ยวไม่มีวินัยในการท่องเที่ยว ได้ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งโดยเจตนาและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามหลายแห่งตกอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม เกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ปัญหาการก่อสร้างอาคารรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่สาธารณะที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาการขาดแคลนน้ำและสาธารณูปโภคอื่น ๆ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการขายบริการทางเพศ และปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งความถดถอยที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดความถดถอยทางเศรษฐกิจและสังคมติดตามขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของแหล่งท่องเที่ยวตามเมืองใหญ่ ๆ อาทิ พัทยา เชียงใหม่ ภูเก็ต ที่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในเมืองเหล่านี้กำลังอยู่ในภาวะที่ขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดจนสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ดีของท้องถิ่น

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวในหลาย ๆ พื้นที่ จึงได้มีกระแสเรียกร้องจากประชาชนที่มีความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้หน่วยงานของรัฐบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาได้ประกาศให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นเขตอนุทยานแห่งชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ และพื้นที่มรดกโลก เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ตกอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม

ตลอดจนการปรับเปลี่ยนแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากเดิมที่มุ่งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว ได้เกิดกระแสของการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศซึ่งมีทิศทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากเดิม โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ให้นักท่องเที่ยวได้มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่สวยงามอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวนี้ นอกจากจะต้องการสร้าง ความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวจากการที่ได้สัมผัส เรียนรู้ หรือได้ประสบการณ์ตรงจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ยังมุ่งหวังที่จะเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีหลักการสำคัญคือ ต้องมีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและท้องถิ่นเดิม การพัฒนาและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการสนับสนุนการใช้พลังงานธรรมชาติ ส่งเสริมการพักแรมในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้ประกอบการ โดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง หลักการสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกประการหนึ่งคือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ให้ข้อมูลช่วยคิด วางแผน พัฒนา และติดตามผล ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ทำให้เกิดการสนับสนุน ความรู้สึกห่วงแหน ห่วงใย และภาคภูมิใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวของประชาชนในท้องถิ่น

บ่อทองเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวจังหวัดชลบุรี โดยอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 61 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ประมาณ 894 ตารางกิโลเมตร ซึ่งจากสภาพภูมิประเทศของอำเภอบ่อทอง ในพื้นที่ทางตอนเหนือ ตอนใต้ และทางด้านตะวันออก ที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ปกคลุมด้วยภูเขา เนินดิน ป่าไม้ที่เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำธาร มีเทือกเขาหินปูนและถ้ำสวยงามนับเป็นร้อย ๆ ถ้ำ ทำให้บริเวณพื้นที่ดังกล่าวนี้เหมาะที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ของจังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้พื้นที่แห่งนี้เกิดความเสื่อมโทรมเหมือนแหล่งท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่งในจังหวัดชลบุรี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นศูนย์วิจัยนโยบายและการบริหาร วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา หน่วยงานวิจัยในสังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของ จังหวัดชลบุรี และมีภาระหน้าที่โดยตรงในการที่จะแสวงองค์ความรู้ในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อำเภอบ่อทองให้กับท้องถิ่น นอกจากนี้ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล พลับพลาในฐานะที่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของอำเภอบ่อทอง จึงได้ร่วมกันเสนอโครงการวิจัยนี้เพื่อจะศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อำเภอบ่อทอง อันจะส่งผลต่อความยั่งยืนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการขนส่งและการสื่อสาร ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการตลาด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่น เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การศึกษานี้จะเป็นการศึกษาข้อมูลในส่วนของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง ที่มีศักยภาพจะสามารถนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ รวมไปถึงข้อมูลทางการขนส่งและการสื่อสาร ที่จะอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวในเรื่องการเดินทาง การติดต่อสื่อสาร การจองที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก การใช้การสื่อสารเพื่อทำการตลาด นอกจากนี้ยังมีการศึกษาข้อมูลด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งในส่วนของการวางแผน การวางรูปแบบอาคาร การจัดการของเสีย และการวางแผนด้านพลังงานและสาธารณูปโภค ตลอดจนข้อมูลในส่วนของการกำหนดกลยุทธ์การตลาด และการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทองให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษานี้ได้กำหนดประชากรศึกษาออกเป็น 4 กลุ่มหลักประกอบด้วย กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง กลุ่มประชาชนที่พักอาศัยอยู่ใน

เขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง กลุ่มตัวแทนของหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ กำหนดขอบเขตเฉพาะพื้นที่ในเขตการปกครองของอำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีขนาดพื้นที่ประมาณ 894 ตารางกิโลเมตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผลสำเร็จที่ได้จะทำให้ทราบถึงข้อมูลในส่วนที่เป็น แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ตลอดจนทราบถึงแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งคาดว่าจะจากผลการศึกษาดังกล่าวจะทำให้ได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
2. มหาวิทยาลัยบูรพา และองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง ได้ร่วมมือกันในการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปทดลองปฏิบัติ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวให้แก่ประชาชน ตัวแทนของหน่วยงานราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง
3. องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง และมหาวิทยาลัยบูรพา ได้มีส่วนช่วยกันผลักดันให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ในส่วนของยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศบรรลุผล
4. สามารถนำผลการวิจัยเรื่องนี้ไปตีพิมพ์เผยแพร่ทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ตลอดจนวารสารทางวิชาการที่มีมาตรฐาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ โดยดูแลและระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายระบบนิเวศ และสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในท้องถิ่น

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขนส่งและการสื่อสาร การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี